

Ghid privind protecția internațională

Încetarea statutului de refugiat în conformitate cu art. 1C(5) și (6) ale Convenției din 1951 privind statutul refugiaților (Clauzele privind „Încetarea circumstanțelor”) (traducere neoficială)

UNHCR a dat aceste recomandări în baza mandatului său, așa cum este el prevăzut în *Statutul Înaltului Comisariat al Națiunilor Unite pentru Refugiați*, în legătură cu art. 35 din *Convenția din 1951 privind statutul refugiaților* și cu art. II din *Protocolul din 1967*. Aceste recomandări completează *Manualul referitor la procedurile și criteriile de determinare a statutului de refugiat în baza Convenției din 1951 și a Protocolului din 1967 privind statutul refugiaților (reeditare, Geneva, ianuarie 1992)*, în ceea ce privește clauza legată de încetarea circumstanțelor și ceea ce a rezultat din conținutul celei de-a doua tematici a Consultărilor Globale privind Protecția Internațională, care și-a propus analizarea acestei probleme la întâlnirea experților de la Lisabona din mai 2001.

Aceste recomandări sunt menite a da îndrumări de interpretare legală către guverne, juriști, funcționari de decizie și judecători, dar și a angajaților UNHCR care desfășoară proceduri de determinare a statutului de refugiat în lume.

Încetarea statutului de refugiat în conformitate cu art. 1C(5) și (6) ale Convenției din 1951 privind statutul refugiaților (Clauzele privind „Încetarea circumstanțelor”)

I. Introducere

1. Convenția din 1951 privind Statutul refugiaților (în continuare denumită „Convenția din 1951”) recunoaște faptul că statutul de refugiat poate înceta în anumite circumstanțe. Acest lucru înseamnă că, odată ce unei persoane i se acordă statutul de refugiat, statutul lui trebuie menținut, cu excepția cazurilor când apar motive de încetare, sau până când statutul este anulat sau retras¹. În conformitate cu art. 1C al Convenției din 1951, statutul refugiaților poate înceta fie în urma acțiunilor refugiatului (prevăzute

¹ A se vedea Manualul de proceduri și criterii pentru determinarea statutului de refugiat al UNHCR (numit mai departe „Manualul UNHCR”) (1979, Geneva, reeditat în ianuarie 1992), parag. 112. Pentru distincția între încetare și anulare/retragere, a se vedea parag. 4 de mai jos.

în parag. 1-4), dar și în restabilirea în țara de origine² sau în urma schimbărilor fundamentale privitoare la condițiile obiective din țara de origine, pe care s-a întemeiat cererea de acordare a statutului (sub-paragrafele 5 și 6 ale art. 1C). Acestea din urmă sunt numite, în general, „încetarea circumstanțelor” sau „cauzele generale de încetare”. Îndrumările privesc numai ultimele prevederi.

2. Articolul 1 C(5)și (6) prevede că textul Convenției din 1951 ar trebui să nu se mai aplice niciunei persoane care cade sub incidența art. 1(A), dacă:

(5) Persoana nu mai poate continua să refuze protecția țării a cărei cetățenie o are datorită faptului că împrejurările în urma cărora ea a fost recunoscută ca refugiat au încetat să existe; se subînțelege totuși că dispozițiile prezentului paragraf nu se vor aplica oricărui refugiat menționat în parag. 1 al secțiunii A din prezentul articol, care poate invoca, pentru a refuza protecția țării a cărei cetățenie o are, motive imperioase ce se refera la persecuții anterioare;

(6) Fiind o persoană fără cetățenie, ea este în măsură să se întoarcă în țara în care avea reședința obișnuită, nemaexistând împrejurările în urma cărora a fost recunoscută ca refugiat. Dispozițiile prezentului paragraf nu se vor aplica oricărui refugiat menționat în parag. 1 al secțiunii A din prezentul articol, care poate invoca, pentru a refuza să se întoarcă în țara în care el avea reședința obișnuită, motive imperioase ce se refera la persecuții anterioare.

3. UNHCR sau statele pot da declarații oficiale privind încetarea statutului de refugiat, pentru o anumită categorie de refugiați³. UNHCR are această competență în conformitate cu art. 6A al Statutului Înaltului Comisariat pentru Refugiați, coroborat cu art. 1C al Convenției din 1951. Datorită faptului că un număr mare de refugiați se repatriază voluntar, fără o declarație oficială în urma căreia ar rezulta faptul că situația din țările lor de origine nu mai justifică protecția internațională, astfel de declarații nu sunt foarte frecvente. În plus, multe State-părți la Convenția din 1951 acordă drept de ședere permanentă refugiaților, în teritoriile lor, după câțiva ani de ședere, ceea ce conduce în cele din urmă la integrarea și naturalizarea lor. În mod asemănător, determinarea existenței clauzelor de încetare în mod individual, precum și revizuirile periodice sunt rare, recunoscându-se necesitatea de a respecta un grad minim de stabilitate pentru persoanele refugiate⁴.

² În aceste îndrumări prin țara de origine se înțelege atât țara a cărei cetățenie o are, cât și țara unde a avut reședința în mod obișnuit, ultima în legătură cu refugiații care sunt apatrizi. Pentru mai multe detalii privind art. 1 C (91-\$), „Îndrumările UNHCR privind aplicarea clauzelor de încetare” (aprilie 1999).

³ A se vedea, spre exemplificare, declarația formală a UNHCR privind clauzele generale de încetare: „Aplicarea clauzelor de încetare refugiaților din Polonia, Cehoslovacia și Ungaria”, 15 noiembrie 1991; „Aplicarea clauzelor de încetare refugiaților din Chile”, 28 martie 1994; „Aplicarea clauzelor de încetare din Republica Mali și Mozambic, 31 decembrie 1996; „Aplicarea clauzelor de încetare clauzelor refugiaților din Bulgaria și România”, 1 octombrie 1997; „Aplicarea clauzelor de încetare refugiaților dinaintea de 1991 din Etiopia”, 23 septembrie 1999; „Declarația de încetare – Timorul de Est”, 20 decembrie 2002.

⁴ „Sumarul concluziilor privind încetarea statutului de refugiat, Consultările Globale privind protecția internațională, Masa Rotundă a Experților”, Lisabona, mai 2001, nr. B (17).

4. Motivele prevăzute de Convenția din 1951 sunt exhaustive; aceasta presupune faptul că niciun motiv în plus nu ar putea justifica faptul că protecția internațională nu mai este necesară⁵. Modul în care operează clauzele de încetare ar trebui să fie diferit, față de alte decizii ce pun capăt statutului de refugiat. Încetarea diferă de anularea statutului de refugiat. Anularea se bazează pe faptul că unei persoane nu ar fi trebuit să i se acorde statutul de refugiat. Acest lucru se întâmplă, de exemplu, acolo unde se stabilește că a existat o inducere în eroare privind aspectele de substanță din cuprinsul cererii de acordare a statutului de refugiat, care au fost esențiale în ceea ce privește rezultatul procesului de acordare a statutului de refugiat sau că una din clauzele de excludere s-ar fi aplicat, dacă toate faptele relevante ar fi fost cunoscute. Încetarea, de asemenea, se deosebește de retragere, care ar putea avea loc dacă un refugiat, ulterior, s-a implicat în acțiuni care cad sub incidența art. 1F(a) sau 1F(c).

II. Analiza de fond

5. Următorul cadru pentru analiza de substanță este extras din terminologia art. 1C(5) și 1C(6) din Convenția din 1951 și ia în considerare Concluzia nr. 69 a Comitetului Executiv, schimbările legale ulterioare și practica statelor.

A. Considerații generale

6. Atunci când se interpretează clauzele de încetare, este important să se aibă în vedere contextul larg al soluțiilor durabile ale protecției refugiaților care influențează obiectul și scopul acestor clauze. Numeroase concluzii ale Comitetului Executiv afirmă faptul conform căruia Convenția din 1951 și principiile ce stau la baza protecției refugiaților, au ca finalitate găsirea de soluții durabile pentru refugiați⁶. Astfel, practicile privind aplicarea clauzelor de încetare ar trebui dezvoltate într-o manieră conformă cu obiectivul găsirii de soluții durabile. De aceea, „Încetarea” nu ar trebui să aibă drept consecință existența unor persoane cu un statut incert în statul gazdă. Încetarea nu ar trebui să aibă drept consecință obligarea persoanelor să se întoarcă într-un teritoriu cu situație volatilă, aceasta putând să submineze ideea de soluție durabilă și să cauzeze o instabilitate în plus sau să o reînnoiască într-o situație care e în proces de îmbunătățire, punând astfel în pericol viitoare valuri de refugiați. Cunoașterea acestor considerații asigură faptul că refugiații nu vor fi expuși returnării involuntare la situații ce ar putea determina din nou plecarea și nevoia recunoașterii statutului de refugiat. Această afirmație susține principiul conform căruia condițiile din țara de origine trebuie să se fi schimbat într-o manieră profundă și durabilă înainte ca încetarea să poată fi aplicată.

7. „Încetarea”, în conformitate cu art. 1 C(5) și 1 C(6), nu presupune consimțământul sau un act de voință al refugiatului. „Încetarea” statutului de refugiat pune

A se vedea, de asemenea, Manualul UNHCR, parag. 135.

⁵ Manualul UNHCR, parag. 116.

⁶ A se vedea, de exemplu, Concluziile Comitetului Executiv nr. 29 (XXXIV) (1983), nr. 50 (XXXIX) (1988), nr. 58 (XL) (1989), nr. 79 (XLVII) (1996), nr. 81 (XLVIII) (1997), nr. 85 (XLIX) (1998), nr. 87 (L) (1999), nr. 89 (L) (2000), nr. 90 (LII) (2001).

capăt și drepturilor ce însoțesc acest statut. Ea poate conduce la returnarea persoanei în țara de origine și astfel se întrerup legăturile cu familia, relațiile sociale, precum și procesul muncii în cadrul comunității în care s-a stabilit refugiatul. Ca rezultat, o aplicare prematură sau insuficient motivată a clauzelor de încetare poate avea consecințe grave. Din această cauză este recomandat să se interpreteze clauzele și să se asigure că procedurile pentru determinarea clauzelor generale de încetare sunt corecte, clare și transparente.

B. Evaluarea schimbării circumstanțelor în țara de origine

8. Articolele 1C(5) și (6) arată că încetează statutul unei persoane refugiate în cazul în care cauzele în legătură cu care i s-a recunoscut acesteia statutul de refugiat au încetat să mai existe. În sprijinul evaluării modului și măsurii în care s-a produs schimbarea condițiilor în țara de origine, înainte ca aceste clauze de „Încetare” să poată fi invocate, Comitetul Executiv al UNHCR a propus recomandări ce fac obiectul Concluziei Comitetului Executiv nr. 69 (XLIII) (1992), ce prevede:

În luarea unei decizii privind aplicarea clauzelor de încetare bazate pe „Încetarea circumstanțelor”, statele trebuie să evalueze cu grijă caracterul fundamental al schimbărilor în țara de cetățenie sau de origine, inclusiv a situației drepturilor omului, precum și a motivului individual al temerii de persecuție, în scopul de a se asigura într-un mod obiectiv și verificabil că situația care a justificat acordarea statutului de refugiat a încetat să existe.

(...) Un element esențial într-o astfel de evaluare făcută de state este caracterul fundamental, stabil și durabil al schimbării, utilizându-se informații relevante în această privință, puse la dispoziție, între alții, de instituții specializate, în special de UNHCR.

9. Elementele cheie relevante în evaluarea durabilității și nivelului schimbării, cerute înainte să se poată spune că circumstanțele în legătură cu care statutul de refugiat a fost recunoscut au încetat să existe, sunt subliniate în continuare.

Caracterul fundamental al schimbării

10. Pentru ca încetarea să poată fi aplicată, trebuie să se producă schimbări fundamentale, astfel încât refugiații „să nu mai poată continua să refuze să se pună sub protecția țării de origine – [art. 1C (5)] sau, dacă nu au nicio naționalitate, să se poată întoarce în țara în care își aveau reședința obișnuită [art. 1C(6)]. Încetarea statutului, bazată pe „Încetarea circumstanțelor”, are loc doar atunci când schimbările sunt legate de cauzele părăsirii țării, care au condus la recunoașterea statutului de refugiat.

11. Atunci când se identifică un motiv individual al temerii de persecuție⁷, eliminarea acestei cauze are mai multă greutate decât o schimbare a altor factori. Deseori, totuși, circumstanțele dintr-o țară sunt interconexate, fie ele sub forma conflictului armat, fie grave violări ale drepturilor omului, discriminări împotriva minorităților sau chiar absența unei bune guvernări, astfel încât rezolvarea uneia tinde să ducă la îmbunătățirea celorlalte. Toți factorii relevanți trebuie luați în considerare. Sfârșitul

⁷ A se vedea Concluzia Comitetului Executiv nr. 69 (XLIII) (1992) lit. a).

ostilităților, schimbarea politică deplină și reîntoarcerea la starea de pace și stabilitate rămânând situația tipică în care se aplică art. 1C(5) sau (6).

12. Repatrierea spontană, pe scară largă, a refugiaților ar putea fi un indicator al schimbării care se petrece sau s-a petrecut în țara de origine. Acolo unde întoarcerea foștilor refugiați este posibil să genereze noi tensiuni, în patria-mamă, acest fapt ar putea totuși semnala absența unei schimbări efective, fundamentale. În mod similar, acolo unde circumstanțele particulare care conduc la refugiere sau la refuzul de a se întoarce s-au schimbat, însă doar pentru a fi înlocuite de alte circumstanțe diferite, care pot genera statutul de refugiat, art. 1 C (5) sau (6) nu pot fi invocate.

Caracterul de durată al schimbării

13. Progreselor care evidențiază schimbările semnificative și profunde ar trebui să li se acorde timp pentru a se consolida, înainte de a se lua o decizie de încetare. Ocazional, după ce s-a scurs o scurtă perioadă de timp, se poate întreprinde o verificare dacă schimbările fundamentale au avut loc pe baze durabile. Aceasta are loc în situațiile în care, spre exemplu, schimbările sunt pașnice și se petrec în procesul constituțional, acolo unde există alegeri libere și corecte, rezultând o schimbare reală a guvernării care se angajează să respecte drepturile fundamentale și unde există și relativă stabilitate politică și economică în țară.

14. Este necesar să treacă o perioadă mai lungă de timp, înainte ca durabilitatea schimbării să poată fi testată, acolo unde schimbarea s-a produs în mod violent, de exemplu, prin răsturnare de regim. În lumina acestor circumstanțe, situația drepturilor omului trebuie evaluată cu atenție deosebită. Procesului reconstrucției naționale trebuie să-i fie acordat timp suficient pentru a avea loc și orice aranjamente de pace cu grupurile militare de opoziție trebuie atent monitorizate. Acest fapt e relevant mai ales în urma conflictelor care implică grupuri etnice diferite, de vreme ce progresul către o reconciliere autentică s-a dovedit deseori dificil în asemenea cazuri. Dacă reconcilierea națională nu se înrădăcește clar și dacă nu se instaurează pacea reală, schimbările politice nu pot fi ferm stabilite.

Restaurarea protecției

15. O altă întrebare crucială, când se determină dacă circumstanțele s-au modificat într-atât încât să justifice încetarea conform art. 1C(5) sau (6), este dacă refugiatul se poate repune sub protecția propriei țări⁸. O asemenea protecție trebuie, așadar, să fie efectivă și posibilă. Se cere mai mult decât securitate sau siguranță fizică. Trebuie să se includă existența unui guvern funcțional și a unor structuri administrative de bază, ceea ce se poate dovedi, spre exemplu, printr-un sistem funcțional al legii și justiției, la fel ca și existența unei infrastructuri adecvate, care să permită rezidenților să-și exercite drepturile, incluzându-l pe cel la un nivel minim de trai.

⁸ A se vedea art. 12 alin. (4) al Pactului Internațional privind Drepturile Civile și Politice din 1966, care declara: Nimeni nu poate fi în mod arbitrar lipsit de dreptul de a intra în propria sa țară; și Comitetul pentru Drepturile Omului, în Comentariul General nr. 27, art. 12 (libertatea de circulație), 1999.

16. Un indicator important în acest sens este situația generală a drepturilor omului într-o țară. Factorii care contează în rezolvarea acestei probleme sunt: nivelul progresului democratic al țării, incluzând organizarea de alegeri libere și corecte, aderența la instrumentele internaționale ale drepturilor umane și accesul liber al organizațiilor independente, naționale sau internaționale, pentru verificarea respectării drepturilor omului. Nu există nicio cerință cu privire la faptul că standardele drepturilor omului trebuie să fie exemplare. Ceea ce contează este că s-au făcut îmbunătățiri semnificative, fapt ilustrat cel puțin prin respectul față de dreptul la viață și libertate, la interzicerea torturii, progresul marcant în stabilirea unui sistem judiciar independent, procese corecte și acces la justiție, la fel ca și protejarea, printre altele, a drepturilor fundamentale la libertatea de expresie, asociere și religie. Alți indicatori importanți, specifici, includ declarațiile de amnistie, abrogarea legilor opresive și dizolvarea fostelor servicii de securitate.

C. Încetarea parțială

17. Convenția din 1951 nu presupune declarații de încetare pentru sub-grupuri distincte de populații refugiate dintr-o anumită țară, de exemplu, pentru cei care se refugiază de un regim, dar nu și pentru cei care fug după ce regimul a fost înlocuit⁹. În contrast, schimbările din țara de origine a refugiatului, care afectează doar o parte a teritoriului, nu ar trebui să conducă la încetarea statutului de refugiat. Acest statut se poate încheia dacă baza persecuției este înlăturată fără condiția ca refugiatul să fie obligat să se întoarcă în zonele sigure ale țării, pentru a scăpa de această persecuție. De asemenea, imposibilitatea cuiva de a circula sau de a se stabili undeva în țara de origine indică faptul că schimbările nu au fost fundamentale.

D. Încetarea pe baze individuale

18. O interpretare strictă a art. 1C(5) și 6 s-ar putea aplica pe o bază individuală. Se prevede: „Convenția va înceta să fie aplicabilă oricărei persoane, dacă nu mai poate continua să refuze protecția țării a cărei cetățenie o are, datorită faptului că împrejurările în urma cărora ea a fost recunoscută ca refugiat au încetat să mai existe” sau dacă continuă să refuze să se pună sub protecția țării de origine (*n.n.*). Totuși, art. 1C(5) și (6) a fost rareori invocat pentru cazuri particulare. Statele nu au revizuit periodic aceste cazuri individuale pe baza schimbărilor fundamentale din țara de origine. Practicile de acest gen recunosc faptul că stabilitatea refugiatului ar trebui păstrată cât mai mult timp. Ele sunt totodată în concordanță cu art. 34 din Convenția din 1951, care îndeamnă statele să faciliteze pe cât posibil asimilarea și integrarea refugiaților. Acolo unde se aplică, pe bază individuală, clauzele de încetare, aceasta nu ar trebui să se facă pentru scopul unei re-audieri *de novo*.

E. Excepțiile la încetare

Nevoia continuă de protecție internațională

19. Chiar în cazul în care circumstanțele s-au modificat, în ansamblu, astfel încât statutul de refugiat nu mai este necesar, circumstanțe specifice ale cazurilor individuale pot conduce la ideea că aceste cazuri necesită o protecție internațională în con-

⁹ Această abordare a avut-o UNHCR într-o singură ocazie.

tinuare. Este deci un principiu general faptul că toți refugiații afectați de clauzele generale de încetare trebuie să aibă posibilitatea, la cerere, de a li se reconsidera cererea pe temeuri de protecție internațională relevante în cazul lor particular¹⁰.

Motive imperioase

20. Atât art. 1C(5), cât și (6) conțin o excepție de la clauzele de încetare, oferind refugiatului posibilitatea de a invoca „motive imperioase”, care se referă la persecuții anterioare, pentru a refuza să se repună sub protecția acordată de țara de origine. Această excepție este prevăzută cu scopul de a acoperi și cazurile în care refugiații sau membrii lor de familie au suferit forme atroce de persecuție și nu se pot întoarce în țara de origine sau în țara unde au avut reședința¹¹. Aceasta ar putea, de exemplu, să includă pe „foștii deținuți, din lagăre sau închisori, supraviețuitorii sau martorii unor violențe la adresa membrilor familiei, inclusiv violență sexuală, ca și persoanele grav traumatizate”. Se presupune că astfel de persoane au suferit persecuții serioase, venite chiar de la elemente ale populației locale și deci nu li se poate pretinde (în mod rațional) să se întoarcă¹². Copiii ar trebui să li se acorde atenție specială, din acest punct de vedere, pentru că ei ar putea invoca „motive imperioase” pentru refuzul de a se întoarce în țara natală.

21. Aplicarea acestor „motive imperioase” este interpretată ca extinzându-se dincolo de prevederile art. 1A(2), referitor la refugiații respectivi. Acest fapt reflectă principiul umanitar general, care este, la ora actuală, împământenit în practica statelor¹³.

Rezidenții pe termen lung

22. În plus, Comitetul Executiv recomandă în Concluzia nr. 69 ca statele să ia în considerare „aranjamente potrivite” pentru persoanele care nu pot părăsi țara în care au cerut azil din pricina unei șederi prelungite în acea țară care a contribuit la consolidarea unei familii și a unor legături economice și sociale puternice. În atare situații, țările care oferă azil trebuie să fie încurajate să ofere – și chiar o fac – persoanelor în cauză un statut alternativ de rezident, care conține drepturile deja obținute, deși în unele situații statutul de refugiat poate fi retras. Adoptarea acestei perspective pentru refugiații pe termen lung nu este cerută expres de către Convenția din 1951, dar este în acord cu scopul umanitar general și cu drepturile deja obținute, după cum au fost precizate în sus-amintita Convenție nr. 69 a Comitetului Executiv și în standardele privind drepturile omului¹⁴.

¹⁰ Comitetul executiv, Concluzia nr. 69 (XLIII), lit. d).

¹¹ Manualul UNHCR, parag. 136.

¹² A se vedea studiul UNHCR și UNHCHR „înlăturând perspectivele femeilor minoritare: obstacolele la adresa returnării și a integrării lor”, Sarajevo, Bosnia, aprilie 2000.

¹³ A se vedea, în general, *J. Fitzpatrick, R. Bonoan*, Încetarea protecției refugiaților, în revista „Dreptul Internațional al Protecției Refugiaților”, articolul „Consultările Globale ale UNHCR privind Protecția Internațională”, edit. E. Feller, V. Turk and F. Nicholson (Cambridge University Press, 2003, va urma să apară).

¹⁴ A se vedea, de exemplu, *supra* nota de subsol 8.

F. Încetarea și afluxul masiv de persoane

Determinările *prima facie* din Convenția din 1951

23. Situațiile de aflux masiv de persoane includ grupuri de persoane recunoscute drept „refugiați”, pe bază de grup, deoarece există motive obiective și destul de ușor observabile cu privire la părăsirea țării de origine sau la circumstanțele din țara natală. Imposibilitatea determinării imediate a statutului de refugiat, pe bază individuală, a dus la utilizarea unei desemnări sau acceptări a refugiaților *prima facie*¹⁵. Pentru atare grupuri se aplică principiile generale descrise mai sus pentru încetarea statutului de refugiat.

Protecția temporară în situațiile de aflux masiv, care includ persoanele menționate în Convenția din 1951

24. Unele state au dezvoltat scheme¹⁶ de protecție temporară, potrivit cărora asistența și protecția împotriva returnării au fost extinse, pe bază de grup, fără o determinare a statutului de refugiat *prima facie* pentru grup sau fără determinări ale statutului pentru membrii grupului pe baze individuale. Deși doctrina încetării nu se aplică în mod formal, această metodă de protecție este elaborată pe baza cadrului general al Convenției din 1951 și membrii grupului pot fi sau pot include refugiați în baza Convenției. Deciziile statelor de a retrage protecția temporară ar trebui, așadar, precedate de o evaluare amănunțită a schimbărilor din țara de origine. Asemenea decizii ar trebui să fie însoțite de oferirea posibilității acelor care nu doresc să se întoarcă și cer protecția internațională, de a avea acces la procedura de azil. În acest context este, de asemenea, recomandabil ca statele să furnizeze situații de excepție pentru persoanele care invocă „motive imperioase”, ca urmare a persecuțiilor anterioare.

III. Probleme procedurale

25. După cum s-a menționat mai devreme, o declarație a clauzelor generale de încetare are consecințe grave asupra refugiaților recunoscuți. Se recunoaște pierderea statutului de refugiat și a drepturilor care decurg din acest statut. Faptul poate duce chiar la o atitudine pasivă privind reîntoarcerea acestor persoane în țara de origine. Următoarele aspecte procedurale ar trebui luate în considerare.

Considerații generale

(i) La evaluarea situației unei țări de origine, statele și UNHCR trebuie „să se asigure în mod obiectiv și verificabil că situația care a justificat acordarea statutului de refugiat a încetat să existe”¹⁷. Cum s-a menționat mai sus, această evaluare ar trebui să ia în considerare o gamă largă de factori, incluzând situația drepturilor omului.

(ii) Sarcina probei rămâne asupra țării ce a acordat azil în a demonstra că în țara de origine s-au petrecut schimbări fundamentale, stabile, durabile și că invocarea

¹⁵ A se vedea „Protecția în situațiile de aflux masiv de persoane: cadrul general de protecție, Consultările Globale privind Protecția Internațională”, E.C/GC/01/4, 19 februarie 2001.

¹⁶ A se vedea, de exemplu, Directiva Uniunii Europene privind Protecția temporară, 2001/55/EC, 20 iulie 2001.

¹⁷ Acest standard riguros este reflectat în Concluzia Comitetului executiv nr. 69 (XLIII) (1992), lit. a).

art. 1C(5) și (6) este posibilă. Pot exista cazuri în care anumite grupuri sunt excluse de la aplicarea acesteia clauzelor generale de încetare, deoarece ele rămân supuse riscului de persecuție.

(iii) Este important ca, atât procesul de declarare, cât și planurile de implementare să fie consultative și transparente, incluzând în special UNHCR, dat fiind rolul său de monitorizare¹⁸. ONG-urile și refugiații ar trebui de asemenea implicate în acest proces consultativ. Vizitele de monitorizare făcute în țara de origine ar putea fi facilitate, acolo unde este fezabil, pentru a examina condițiile existente sau a situației refugiaților care s-au întors deja din proprie inițiativă.

(iv) Declarațiile privind încetarea statutului de refugiat ar trebui să fie publice.

(v) Consilierea refugiaților, diseminarea informațiilor și, dacă e necesar, asigurarea de asistență celor care se întorc sunt aspecte fundamentale unei implementări reușite a clauzelor generale de încetare.

(vi) Procedurile care fac operabilă o atare declarație de încetare trebuie îndeplinite într-o manieră flexibilă, etapizată, în special în țările în curs de dezvoltare, care găzduiesc mulți refugiați. Este nevoie de o perioadă de timp între momentul declarației și cel al implementării care să fie destinat pregătirilor pentru revenire în țară și aranjamentelor pentru rezidenții pe termen lung, cu drepturi deja dobândite.

(vii) Luând în considerare potențialul impact al unei declarații asupra clauzelor generale de încetare asupra refugiaților și a familiilor lor, este nevoie să li se acorde posibilitatea, la cerere, a reconsiderării aplicării clauzelor de încetare pe baza motivelor relevante pentru cazurile lor individuale, pentru a se putea stabili dacă intră în categoria excepțiilor¹⁹. În asemenea situații, însă, nu se poate întreprinde nicio acțiune în vederea retragerii drepturilor refugiatului până la decizia finală.

(viii) UNHCR își menține un rol în asistența acordată persoanelor afectate de declarație și care trebuie să se întoarcă sau în integrarea celor cărora li s-a permis să rămână, deoarece se află un timp sub mandatul UNHCR.

Cereri de acordare a statutului de refugiat post-declarație de încetare

(ix) O declarație a clauzelor generale de încetare nu poate servi drept barieră împotriva cererilor refugiaților, fie la momentul difuzării sale, fie ulterior. Deși clauzele generale de încetare ar putea fi declarate cu privire la o țară anume, acest fapt nu împiedică persoanele care părăsesc această țară să solicite statut de refugiat. Spre exemplu, chiar dacă într-un stat au loc schimbări fundamentale, membrii unor sub-grupuri identificabile (ca acelea bazate pe etnicitate, religie, rasă sau opinie politică) pot întâmpina circumstanțe speciale care să justifice statutul de refugiat. Pe de altă parte, o persoană poate avea o temere bine întemeiată de persecuție din partea unei alte persoane sau din partea unui grup pe care guvernul nu este capabil sau nu dorește să îl țină sub control, un exemplu fiind persecuția pe bază de sex.

¹⁸ A se vedea parag. 8 lit. a) a Statutului UNHCR, art. 35 al Convenției din 1951 și art. II al Protocolului din 1967, ca și, în special, al doilea paragraf din preambulul Concluziei Comitetului Executiv nr. 69 (XLIII) (1992).

¹⁹ A se vedea parag. 19-22 din aceste Recomandări și Concluzia nr. 69 (XLIII) a Comitetului Executiv, (1992).